

Sakralno zlatarstvo iz župne crkve sv. Ivana Krstitelja u Postirima

Vinicije B. Lupis

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Područni centar Dubrovnik
Od Kaštela 11
20 000 Dubrovnik
vinicije.lupis@pilar.hr

UDK 549.283:27–774] 272Krstitelj,I.(497.583Postira)(210.7Brač)“19”
Izvorni znanstveni rad / Original Scientific Paper
Primljeno / Received: 18.5.2022.
Prihvaćeno / Accepted: 22.10.2022.

Nacrtak

Postirska župna crkva sv. Ivana Krstitelja čuva iznimno zanimljivu kolekciju sakralnog zlatarstva koja je stupnjevano nastajala tijekom niza stoljeća. U ovome radu analiziraju se osobitosti postirske kolekcije koja, uz sačuvane predmete, pohranjuje i originalne arhivske dokumente o njihovoj nabavi kod vrsnih mletačkih zlatara iz historicističkog razdoblja, poput Pietra Righettija, Andree Pasquazza, Giuseppea Morchija i Francesca Cuchiettija. Zlatne votivne krune Gospe Karmelske spadaju u sam vrh mletačkog zlatarstva 19. stoljeća i nadilaze lokalne okvire. U zbirci se uz standardnu mletačku baroknu produkciju, čuva iznimno vrijedan maniristički čestičnjak i viseća svjetiljka iz 1641. godine – djelo mletačkog zlatara Andrea Balbija (oko 1610.–poslije 1677.). U zbirci nalazimo i vrijedne liturgijske predmete nastale u rimskim, milanskim i bečkim radionicama, uz danas nestalu patenu koja je bila izrađena u dubrovačkim radionicama ranog 16. stoljeća. Valja istaknuti kalež i pokaznicu, djelo neostilskog milanskog zlatara Tomasa Panizze, jednog od najboljih zlatara liturgijskih predmeta posebne elegancije sredine 19. stoljeća u Milanu.

Ključne riječi: *Postira, Pietro Righetti, Andrea Pasquazza, Giuseppe Morchi, Francesco Cuchietti*

Keywords: *Postira, Pietro Righetti, Andrea Pasquazza, Giuseppe Morchi, Francesco Cuchietti*

Uvod

U ovom radu obrađuju se liturgijski predmeti iz župne crkve sv. Ivana Krstitelja u Postirima na otoku Braču, gdje se svi danas čuvaju i u stalnoj su liturgijskoj upotrebi, izuzev jednog srebrnog *paxa*. Obredna i ukrasna srebrnina za postirsku župnu crkvu nabavljena je stoljećima. To su kaleži, čestičnjaci, pokaznice, moćnici, predočnice, križevi, svjetiljke, svijećnjaci, kadionice, zavjetne krune i niz drugih predmeta. Do sada se u znanstvenoj literaturi pisalo samo o jednoj umjetnini u Postirima od plemenitih kovina. Donedavno u Župnom uredu u Postirima čuvala se srebrna pozlačena patena nestalog gotičkog kaleža s utisnutim žigom sv. Vlaha (zbijena glava s mitrom), prepoznatljiva na umjetninama 15. i 16. stoljeća. Patena svjedoči da je primjera dubrovačkog zlatarstva bilo i šire po Dalmaciji. U širim dalmatinskim relacijama zasad je bio poznat samo kalež s grbom dubrovačkog plemićkog roda Beneša, koji pripada zadarskom Ženskom benediktinskom samostanu sv. Marije.¹

1. Moćnici

1.1. Moćnik Gospe Karmelske

Najveću i tipološki najraznolikiju skupinu liturgijskih predmeta čine moćnici u kojima se čuvaju i izlažu svetačke moći. One, pak, mogu biti različitog podrijetla i od različitog materijala – od ostataka kostiju svetaca do dijelova njihove odjeće i alatâ mučeništva. Tradicija čuvanja moćnikâ razvila se još u doba ranog kršćanstva i stvaranja kulta mučenika stradalih tijekom progona kršćanâ jer su oni bili „hram i sredstva Duha Svetoga koji je s njima upravljao i u njima obitavao“. Prvi moćnici su, stoga, zapravo bili oltari izvedeni nad grobovima apostola, mučenika, svetaca ili, pak, na mjestima gdje su se odvijali najvažniji događaji iz Kristova života. Okruglo svedena baza gradirana je fino iskucanim stiliziranim motivom akantova lišća. Stupnjevana klasicistička baza obrubljena je vijencem lovorovog lišća, koji vodi prema elegantnom polju ljevkastog oblika s kanelurama koje se ponavljaju i na *nodusu* vretenaste forme s iznimno kvalitetnim akantovim listovima. Gornji dio *nodusa* kaneliran je i vodi prema gornjem dijelu moćnika – pokaznice, u talijanskoj terminologiji poznatoga kao *reliquiario a ostensorio*, tipu omiljenom u kasnijem baroknom razdoblju. Klasicistički relikvijar ima gornji dio s

elipsastom *thecom*, obrubljenom višestrukim *ovulusnim* i kaneliranim nizovima, s kvalitetnim fitomorfim ukrasom, sastavljenim od dviju stapki s rascvjetanim cvjetovima ljiljana, povezanih s precizno iskucanom vrpcom. Iznad *thece* na oblaku je iskucana Gospa Karmelska s Kristom koji, kao i Bogomajka, drži škapular u rukama. U njezinim rukama na kartelinu vrpce nalazi se natpis „DEV. OBL.“ i žig kovnice. Moćnik visine 44,1 cm i širine baze 15,1 cm svojim dimenzijama i finoćom izradbe potvrđuje da je riječ o uistinu vrlo rijetkom primjeru moćnika – pokaznice iz klasicističkog razdoblja ovakve kvalitete i visoke tehničke izvedbe, izrađenom u mletačkim radionicama. Postirski moćnik pripada u sam vrh onodobne mletačke produkcije i očito je nastao u radionici koja je imala iznimno kvalitetne figuralne predloške. Na bazi moćnika utisnuti su žigovi *Globo dello Zodiaco* i pramac gondole – žigovi Mletaka, te zlatarski žig „L.F“. Taj zlatarski žig bio je registriran u Središtu katalogiziranja Biskupske kurije u Bresci, odnosno, veže se uz drugu polovinu 18. stoljeća, i utisnut je uz žigove *Zecce* s kraja 18. i početka 19. stoljeća – točnije 1800. godine, iz vremena providnika *Zecce* Zuana Piera Grappiglija (1758.–1802.).² Uz radionički žig utisnut je teritorijalni žig *Ornamento di Poppa*, korišten tijekom francuske okupacije, te navedeni žig za srebrnarske proizvode *Globo dello Zodiaco*.³ Postirski klasicistički moćnik – pokaznicu Gospe Karmelske treba datirati oko 1800. godine.

1.2. Moćnik nepoznatog sveca (sv. Aurelija?)

U postirskoj župnoj crkvi čuva se moćnik (š. baze 14,2 × 61,3 cm) iznimnih i neuobičajenih dimenzija, standardne mletačke produkcije. Moćnik je providen zlatarskim žigovima „ABI“ i „GB“, koji su bili u upotrebi u 17. stoljeću (1660.–1671.). Posrijedi je tip moćnika koji je u svojoj osnovi pokaznica, koja može biti i čestičnjak, produžen s velikim staklenim tuljcem u kojem se čuvaju relikvije, vidljive i povezane vrpčama. Zapravo, prototip toga moćnika je pokaznica iz mletačke radionice *Orso*, nastala krajem 16. stoljeća, koja se čuva u dubrovačkoj katedralnoj kolekciji. Motiv anđeoskih glavica, girlandi, gotovo dvije stotine godina neće biti promijenjen u mletačkom zlatarskom likovnom jeziku i stoga će Mleci biti jedna od najkonzervativnijih zlatarskih sredina u Italiji.⁴ Okruglo svedena baza plitkog oboda, ukrašena stiliziranim lišćem i kimatijem, vodi ka trbušastom polju s iskucanim

1 Vinicije B. LUPIS: Nove spoznaje o starijem dubrovačkom zlatarstvu, *Peristil* 48 (2005), 33–44; Vinicije B. LUPIS: *Dubrovačke srednjovjekovne zlatarske teme*, Zagreb/Dubrovnik: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2015, 264.

2 Piero PAZZI: *I punzoni dell'argenteria e oreficeria veneta, ovvero Breve compendio di Bolli e Marche dell'Argenteria e Oreficeria veneta e alcune notizie al loro riguardo*, sv. 1, Pula: Piero PAZZI, 1992, 110, 151, 172.

3 Piero PAZZI: *I punzoni dell'argenteria e oreficeria veneta*, sv. 1, 179, 180.

4 Vinicije B. LUPIS: Prilog poznavanju mletačkog zlatarstva u Dubrovniku i okolici, *Peristil* 53 (2010), 27–42.

florelnim viticama, te ljevkastim kaneliranim međuprstenom vodi ka amforastom *nodusu* još manirističke forme s tri glavice anđela koji su prepoznatljiviji motiv mletačke produkcije 16. i 17. stoljeća i u konzervativnim mletačkim radionicama su upotrebi i u 18. stoljeću. Iz amforastog *nodusa* ka bazi *thece* trbušasti nosač prekriven je istim motivom glavica anđela i vitica, te nosi cilindričnu staklenu *thecu*, koju podržavaju srebrni nosači s lijevanim fitomorfnim viticama, povezujući poklopac moćnika, ustvari poklopac čestičnjaka, s istovjetnim ornamentom triju anđeoskih glavica i vitica, vodeći ka istokračnom križu. Postirski moćnik pokaznica mletačkog starijeg tipa, koliko god konzervativno za početak 18. stoljeća, jer se datacija razvidi po samom figuralnom jeziku bez nazočnosti zlatarskih žigova, potvrđuje i da u manjim sredinama imamo sačuvane iznimno kvalitetne primjerke zlatarstva. Postirski moćnik vjerojatno s moćima iz katakombi, potvrđuje da su iznenađenja malih sredina sveprisutna i da postirski moćnik svojim dimenzijama i kakvoćom natkriljuje slične iz Dobrote, Kotor, Korčule ili Zadra. Godine 1669. za župnika Marka Gregorellija nabavljen je srebrni moćnik za moći sv. Aurelija s patentom u *theci*—dar biskupa Andreisa,⁵ i možda se tu upravo radi o ranije spomenutom sačuvanom velikom mletačkom moćniku.⁶ Biskup Pontalti u svojoj vizitaciji od 4. studenoga 1764. spominje: „(...) Reliquiam Sancti Aurelij decentissime in Reliquiario argenteo magno seratura. Reliquiarium in quo extat parva particula Ligni Sanctissimae Crucis interdictum subsisat donec de decenti Thea, seu Reliquiario provideatur (...)”.⁷ Hvarski biskup Ivan II. Andreis po svemu sudeći je darovao ove moći Postirima, poput cijelog niza moćnika koje je razdijelio župama Hvarske biskupije: sv. Generoza u Vrbanju, sv. Viktora u Supetru, sv. Fortunata u Donjem Humcu, sv. Hijacinta u Nerežišćima, sv. Klementa m. u Škripu, sv. Primitiva u Dolu na Braču, sv. Maksima u Pučišćima, sv. Generoza u Pražnicama, sv. Fausta i Srđa u Gornjem Humcu, te sv. Kvirina u Bogomolju. Po mišljenju povjesničara Joška Bracanovića za Andreisova biskupovanja svoje su zaštitnike dobila sljedeća mjesta: Vis—sv. Primitiva, Komiža—sv. Klemencija, Vrboska—sv. Verekundija, Sutivan—sv. Pija, Svirče—sv. Konstancija, Bobovišća—sv. Jušta i sv. Lucidu, Jelsa—Amancija, Gdinj—Kvirina, Zastraišće—Konstancija, Pitve—Pija, Vrisnik—Donata, bračka Selca—Justina te Postira—Aurelija.⁸ Postirski moćnik treba vezati

upravo za nabavu ovog moćnika i procesa izborom sveca zaštitnika i svojevrsne emancipacije Postira. Godine 1713. nabavljena su dva relikvijara.⁹ U vizitaciji biskupa Joakima Marije Pontaltija od 4. studenoga 1764. navodi se doslovno: „Reliquiario argenteo magno seraturam”.¹⁰

Slika 1. Nepoznati mletački zlatar, moćnik nepoznatog sveca (sv. Aurelije?), (Fototeka Župnog ureda Postira)

5 Biskupski arhiv u Hvaru (dalje BAH), kut. 8. *Priuli visitatio*, 184., 222.

6 Arhiv Župe Postira (dalje AŽP), *Libro dei Confratelli e Consorelle del Carmine*. 1669. U rukopisu je upisana: *Regole della Confraternita Carmelitana Stabilite l'anno 1873*. (str. 17–18.)

7 BAH, kut. 12. Bečić, *Pontalati Visitationes*, 130..

8 Joško BRACANOVIĆ: *Sveti Prošper hvarski*, Hvar: Župa sv. Stjepana I., pape i mučenika, 2021, 49.

9 AŽP, *Računska knjiga Brat. Presv. Otajstva 1713.–1827*.

10 BAH, *Visitationes*, kut.12., 130.

1.3. Moćnik nastao u rimskim radionicama

Postirsku kolekciju župne crkve od ostalih sličnih zbirki na otoku Braču razlikuje posjedovanje izvrsnog rimskog moćnika–tipa pokaznice, nastalog u rimskim radionicama početka 19. st. (sa žigom *chiodi papali*). Moćnik je providen državnim žigom Papinske Države, poslije reforme oznake čistoće koju je proveo kardinal Pacca 1815. godine, za čistoću srebra 889/0000 po unci srebra, te žigom „RCA” (Reverenda Camera Apostolica) i glavom crnca u profilu na lijevo. Srebrni lim pričvršćen je na drvenu podlogu s bazom od pozlaćenog drva. Dekoraciju karakterizira fitomorfnu ornamentiku dvaju nasuprotnih voluta, između kojih se nalaze dvije plastične girlande, tvoreći pseudo antički žrtvenik. Iz sredine baze moćnika diže se cvjetni bokor s dvije grane cvjetova ljiljana, koje okružuju elipsastu *thecu* s brojnim česticama moći raznih svetaca. Dva razigrana anđela iznimne modelacije u stavu orans ovom moćniku–pokaznici daju posebnu vrijednost, svjedočeći da su nastali u maniri najkvalitetnijih rimskih radionica baroknog klasicizma kraja 18. i početka 19. stoljeća. Pokaznica–moćnik (18,5 × 46,5 cm), završavao je sa sferom, čiji završetak–križ je odlomljen. Dorađenost detalja i izvrsno poznavanje zlatarskih vještina ovaj moćnik ubrajaju u zaista rijetke primjerke relikvijara pokaznica ovih dimenzija u hrvatskim kolekcijama. Označen je žigom rimskih radionica *chiodi e il padiglione*, stilizacije koja bi se mogla povezati uz 1803. godinu, bez oznake autora ili radionice. U dubrovačkih dominikanaca sačuvan je moćnik kolone bičevanja Kristova (v. 35,5 × š. baze 20,4 cm), gdje je na bazi kasnorenesansnog kaleža 16./17. stoljeća naknadno pričvršćen gornji dio moćnika u obliku široka kružnog otvora uokvirenog bokorima srebrna cvijeća i anđeoskih glavicu, iznad kojih je elipsasti medaljon s reljefom sv. Ignacija Loyolskog, a u donjem dijelu bokora je srce s tri čavla okrunjeno trnovom krunom–simbolima muke Kristove. Na moćniku se nalazi državni žig Papinske Države i zlatarski žig Antonija Capelettija (1804.–1838.) rodnom iz Caserte. On je 1803. godine dobio patent i ovjerio je svoj zlatarski žig u radionici *Pellegrino*. Položio je majstorski ispit 24. lipnja 1804. Pošto je uz majstorski žig utisnut i žig Papinske Države u upotrebi poslije 1815. godine, tu umjetninu trebamo datirati u vrijeme popravka samostana poslije francuskog pustošenja.¹¹ Ovaj moćnik je blizak stilizacijom bokora ljiljana postirskome, i hipotetski postirski moćnik vezujemo uz ovu rimsku radionicu. Valja spomenuti kako je 1883. kupljen srebrni relikvijar za 100 fiorina s moćima 12 svetaca.

11 Vinicije B. LUPIS: Prilog poznavanju rimskog zlatarstva u Dubrovniku, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 30, 2006, 100; Anna BULGARI CALISSONI: *Maestri argentieri gemmari e orafi di Roma*, Roma: Fratelli Palombo, 1987, 52, 130.

Slika 2. Nepoznati rimski zlatar s početka 19. stoljeća, moćnik s više moći svetaca (Fototeka Župnog ureda Postira)

2. Ex voto srebrne krune

Posebna kategorija liturgijskih predmeta jesu *ex vota* (*ex voto*, lat.–iz zavjeta, za zavjet). Zavjeti su zapravo zamjena za klasičnu žrtvu, sam čin prinošenja dara božanstvu. Vezani su za kritične situacije u ljudskom životu i u trenucima rješavanja svakodnevnih poteškoća, ali su i izraz vjere u nadnaravno i sveto. Zavjeti su dio praktične pučke religioznosti–traženje pomoći i zagovora. U najvećem dijelu slučajeva razlozi zavjeta su različite bolesti ljudi, domaćih životinja, nesreće, stradanja na moru, dakle, očuvanje zdravlja i liječenje bolesti, te opstanak, odnosno kontinuitet životnog ciklusa. Votivno darivanje postaje u obliku

materijalizirane molbe, koja se može izraziti u obliku novčane žrtve ili minijaturnog predmeta u obliku ljudskog tijela ili nekog predmeta od poštovanja. Najčešći votivi ili zavjetni darovi su predmeti koji se prinose Majci Božjoj ili pojedinom svecu i zaštitniku.¹² Kršćanska crkva isprva je branila prinošenje *ex vota* kao poganski običaj.¹³ Valja razlikovati i zavjet *ante interventum* ili *ante miraculum* od onog *post interventum* ili *post miraculum*. Jedan vid zavjetnih darova su i zavjetne krune, te one predstavljaju oblik *ex vota* i to ponajčešće kao dar cijele zajednice upravljen Gospi.¹⁴ Tako se među *ex votima* čuva i primitivno izrađena srebrna kruna, izrađena u domaćoj radionici, izvedena u obliku tijare, s ugraviranim geometrijskim i fitomorfnim ukrasima. Središnji dio nadvisuje jednostavni križ razdvojenih hasti. Jednostavnošću svoje ornamentike predstavlja tipičnu umjetninu nastalu u domaćim radionicama koje su postupno zamirale krajem 19. stoljeća.

2.1. Srebrna kruna — djelo zlatara Pietra Righetija

Mletački srebrnar Pietro Righetti u računu od 17. veljače 1883. iznosi kako je izradio srebrnu novu Gospinu krunu za 115 lira, koja je u kompletu s Isusovom krunom.¹⁵ Neobarokna kruna pripada prepoznatljivoj formi kruna sastavljenih od *rocaillesa* i školjkastih elemenata, koji sa šest rebara vode k akroteriju na kojem je glatka sfera s križem na vrhu. U donjoj zoni je više staklenih kamenova.

2.2. Zlatna votivna kruna — djelo zlatara Andree Pasquazze

Nasuprot ovoj srebrnoj kruni u župnoj zbirci posebnost među votivima u Postirima jesu zlatne krune. Župa sv. Ivana Krstitelja iz Postira naručila je zlatnu krunu težine 854,8 grama s 32 obojena kamena i osam briljanata, vrijednosti 3448,55 lire kod mletačkog zlatara Andree Pasquazze 24. kolovoza 1878., (23 cm x 13,6 cm).¹⁶ Postirska obitelj Tommaseo, koja se iselila početkom 19. stoljeća, trajno se brinula o opremi župne crkve sve do dvedesetih godina 19. stoljeća, pa oko nastojanja nabave i ove zlatne krune, a u Župnom uredu čuva se pismo nadneveno 30. kolovoza 1878., gdje Pietro Tommaseo Ponzetta piše: „Finalmente la corona della Madonna è consegnata compita e pagata –Fala Bogu!“¹⁷ U pismu iz Venecije od 30. prosinca 1878. Tommaseo govori kako je ovo najljepša Gospina kruna u Dalmaciji. Zlatar Milašić 1897. vršio je popravak zlatne krune.¹⁸ Zlatna neobarokna kruna sa šest lučno svedenih izbojaka jedna je od najkvalitetnijih historicističkih umjetnina u ovoj kolekciji. Slobodno se može reći da se tehnološkom kvalitetom, profinjenom izradom svrstava u

najkvalitetnije votivne krune na širem prostoru i to ne samo Hrvatske. Radi se o kruni iznimne kvalitete koja je svojim izgledom samo nešto manje veličine nego li neke kraljevske krune europskih kraljeva 19. stoljeća, poput: pruske kraljevske krune, krune kralja Williema II. od Nizozemske ili Kraljevine Španjolske. U kršćanstvu kruna predstavlja asocijaciju na Kristovu trnovu krunu i darivanje krune Gospinu i Kristovu kipu jedan je od najvažnijih *ex vota*.¹⁹

12 Danka RADIĆ: *Ex voto zavjeti u Trogiru i okolici*, Trogir: Muzej grada Trogira, 2005, 7–11.

13 Vinicije B. LUPIS: Liturgijski predmeti u župi sv. Jurja na Velikom Drveniku, u: Ivan Pažanin (ur.): *Zbornik otoka Drvenika*, sv. I, Drvenik: Župa sv. Jurja Mučenika, Drvenik, 2000, 467–493; Vinicije B. LUPIS: Povijest i sakralna baština crkve Male Gospe u Gornjoj Lastvi, u: Vinicije B. LUPIS (ur.): *Spomenica 600. obljetnice crkve Male Gospe u Gornjoj Lastvi (1410.–2010.)*, Gornja Lastva/Zagreb: Župa Male Gospe u Gornjoj Lastvi, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2010, 82–88.

14 René BRUS: *Crown Jewellery and Regalia of the World*, Singapore: Pepin Press, 2011, 9.

15 AŽP, Poz. 4 C. 11.

16 AŽP, Poz. 4 C. Kruna je tako naručena kod mletačkog zlatara Antonija Pasquazze i zalaganjem Pietra Tommasea Postiranina koji je bio nastanjen u Veneziji. I u ugovoru sa zlatarima, a koji se čuva u Župnom uredu stoji: „I sottoscritti artisti si obligano ed impegniamo di eseguire il lavoro della corona di buon gusto, con tantta finiezza dell'arte e soddisfazione del S. Tommaseo, (...)“, potpisani su zlatari: Giuseppe Zona i Andrea Pasquazza.

17 AŽP, Poz. 4 C. Pismo don Marina Tommasea postirskom župniku u svezi nabave nove Isusove krune: „Carissimo Parroco Venezia 18. Ottobre 1903

Grazie mille della bella letterina che mi ha scritta. Io ho un grande piacere, che il loro abbia incontrato l'aggregamento di Lei, e della popolazione, ma io ne ho un merito relativo; il merito principalissimo è di Lei che la ha ordinate, e dell'artefice che la ha eseguita. E così tutti contenti, e ringraziamose Iddiò, col cuore. Ho ricevuto il danaro per la Corona, o per i Scapolari, e va benissimo. Mi sembra di averle mandato i disegni della Corona della Madonna, o del G. Bambino; mi pare anzi, ma guarderò meglio. Pregandola du Salvatore D. Antonio il R. ex Paroccho D. Rocco Calafaticì, D. Rocco Slovich di Skrip, mia cognata Elena, la Saluto con tutto il core, e mi creda

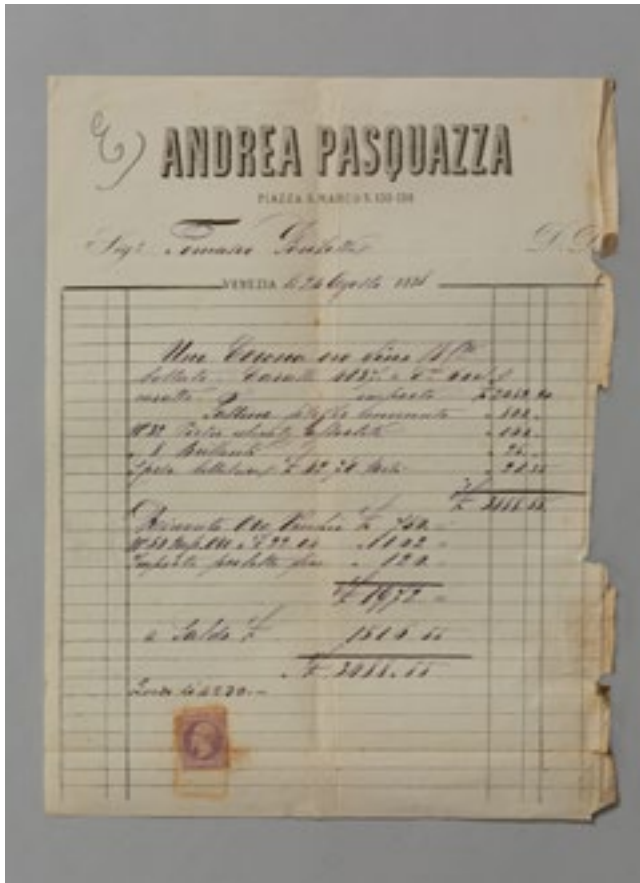
Suo aff.mo amico

Don Marino Tommaseo

Rettore in S. Gallo Abbate"

18 AŽP, Računi, 1897., „(...) 20“.

19 R. BRUS: *Crown Jewellery and Regalia of the World*, 9.

Slika 3. Račun mletačkog zlatara Andree Pasquazze od 24. kolovoza 1878. za izradu zlatne krunice Gospe Karmelske (Fototeka Župnog ured Postira)

Slika 4. Andrea Pasquazza, 1878., Mleci, zlatna kruna Gospe Karmelske (Fototeka Župnog ured Postira)

2.3. Zlatna votivna kruna — djelo mletačkog zlatara Giuseppea Morchija

Kristova kruna izrađena je kao reminiscencija na papinsku trostruku tijaru i uopće u tehnološkom i stilskom smislu s vijencima tijare pape Pija IX. iz 1877. godine, a to se prije svega očituje u ornamentici trolista, te izbojcima između, a svi ovi elementi ukrašeni su dragim kamenjem. Papinska tijara iz 1877. sastoji se od srebra, zlata, bisera, rubina, smaragda, ametista, granata, topaza i lapis lazulija. Izbor dragog kamenja na postirskoj Isusovoj kruni uopće ne zaostaje i po kvaliteti izradbe, te primijenjenim materijalima ova kruna je zasigurno najvrjednija votivna kruna na hrvatskim prostorima, pa čak i šire. Iz pisma upućenog postirskom župniku don Roku Slaviniću iz siječnja 1886. godine, doznajemo kako je Tommaseo Ponzetta 27. ožujka 1884. naručio četiri para rukavica za procesije, poslano Loydovom linijom; da je 19. prosinca 1885. naručio viseće svjetiljke; 1. ožujka 1886. naručio je Gospine cipelice; 18. ožujka 1886. plaćeno je zlataru Cuchiattiju za graciranje šest komada jedaćeg

pribora; nabavljene su zlatne Gospine cipelice (8 cm x 5 cm od zlata sa zlatnim filigranom i biserima); 28. travnja 1886. nabavljene su dvije nove viseće svjetiljke i kadionik, a istoj zlatarskoj radionici su prodane tri stare viseće svjetiljke i stari srebrni kadionik.²⁰ Don Ante Vušković naručio je od mletačkog zlatara Giuseppea Morchija, numizmatičara, draguljara i zlatara preko don Marina Tommasea iz Venecije (rektora crkve sv. Galla opata) 15. lipnja 1903. jednu krunu za Isusa od finog zlata težine 250 grama i četrdeset obojenih kamenova: safira, rubina, topaza, ametista, tirkiza i granata u vrijednosti od 1025 lira (15 x 6,9 cm). Isti župnik naručio je u Institutu Canal Figlie del Sacri Cuore di Gesù 10. svibnja 1903. dva škapulara, izvezena zlatom na svili za Gospin kip u visini 16,20 lira.²¹ Krunu je, kako smo već

²⁰ AŽP, Poz. 4 C, Venezia Gennaio 1886.

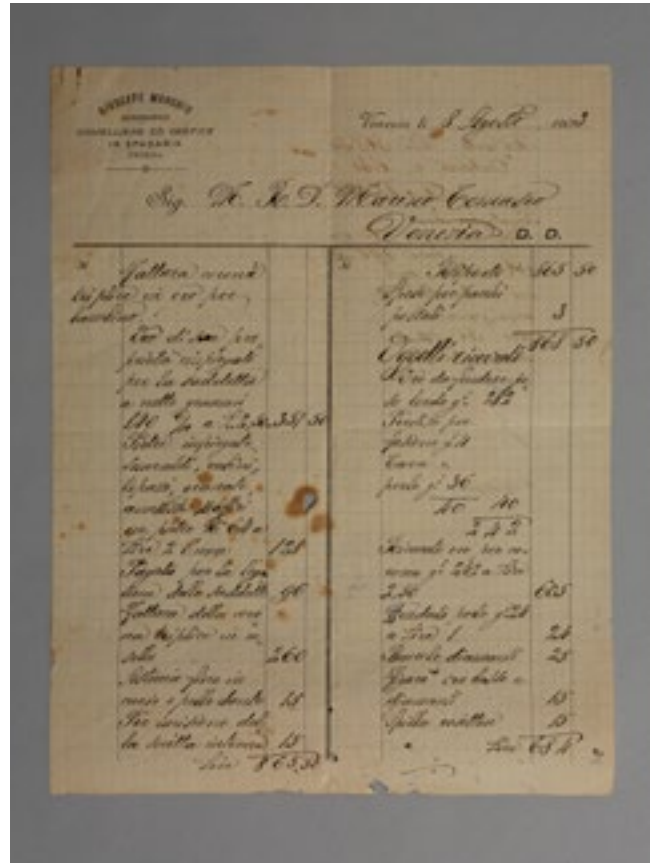
²¹ AŽP, Poz. 4 C, don Marin Tommaseo postirskom župniku piše u pismu od 16. lipnja 1903.: „Il Signor Morchio è conosciuto da tutta Venezia, per per galantuomo. E anche lo Stimatore degli oggetti vari, candellieri d'oro e d'argento della Chiesa di S. Marco—Siamo dunque in buone mani. E in questi casi è meglio spendere 10 franchi di più, ma essere sicuri che l'oro sia vero oro fino, e che le pietre preziose, non siano false, ma vere pietre preziose (...)”

naveli, izradio mletački zlatar Giuseppe Morchio na temelju odobrenog nacрта od strane postirskog župnika. U cijelom procesu bio je angažiran Postiranin don Marino Tommaseo. On je predložio da je trostruka kruna više u duhu liturgije i da se na prednjoj strani krune postavi rozeta s briljantima s jednog zavjetnog prstena, to jest onog prikupljenog zavjetnog zlata za izradbu krune. U Kronici župe stoji: „Alem kamen, što stoji na srijedi, jest ostavština pok. Djevojčice Jele Slovinic od Vjekoslava”.²² On u pismu od 16. lipnja 1903. navodi kako je ovaj vrsni mletački zlatar izrađivao srebrninu i za crkvu sv. Marka, te da je ovaj zlatarski projekt u dobrim rukama. Postirani su u mjesecu lipnju dostavili listu zavjetnih darova za izradbu Kristove krune. Iz Mletaka don Marino Tommaseo piše u pismu postirskom župniku don Anti Vuškoviću, te ga izvještava kako je zaprimio votivnu zlatnu Kristovu krunu i da će je u Postira donijeti njegova nećakinja. Isto tako da je trostruka kruna simbol Svetog Trojstva, sa zlatnim križem optočenim smaragdima. Unutar

Slika 5. Giuseppe Morchio, zlatna Kristova kruna iz 1903. godine, Venecija (Fototeka Župnog ureda Postira)

vijenca ugraviran je natpis: „Il Popolo, e il Parroco di Postire D, Antonio Vusković–Dalmacija–Brazza–Gius. Morchio Venezia 1903”. Zlatar Giuseppe Morchio 8. kolovoza 1903. dostavio je fakturu troškova za izradbu Kristove krune neto težine 140 g, sa 64 draga kamena, ukupne vrijednosti 868,50 lira.²³

Slika 6. Račun mletačkog zlatara od 8. kolovoza 1903. za izradu Kristove krune (Fototeka Župnog ureda Postira)

22 AŽP, *Povijest župe Postira na Braču (Bilješke važnijih događanja i vrijednih da ih se spominje.)*, Postira, dne 1. veljače 1900. Don Ivan Vušković, 16.

23 AŽP, Poz. 4 C.

2.4. Zlatne cipelice – djelo zlatara Francesca Cuchiettija

U župnom arhivu se čuva račun zlatara Francesca Cuchiettija iz Venecije, od 18. ožujka 1886. u visini 154,50 fiorina za dvije zlatne Gospine cipelice. Ova dva zlatna nazuvka za Gospine cipelice iznimna su, a ovo je bila praksa po dalmatinskim Gospinim svetištima. Tako imamo u zbirci Dominikanskog samostana u Trogiru sačuvane dvije srebrne Gospine cipelice iz oko 1800. godine.²⁴ Tada su vjerojatno nabavljeni i zlatna trepetljika (12 cm duljine) i zlatni cvijet (13 cm duljine). Glavna darovateljica bila je Marietta Girotto s mužem Feliceom.

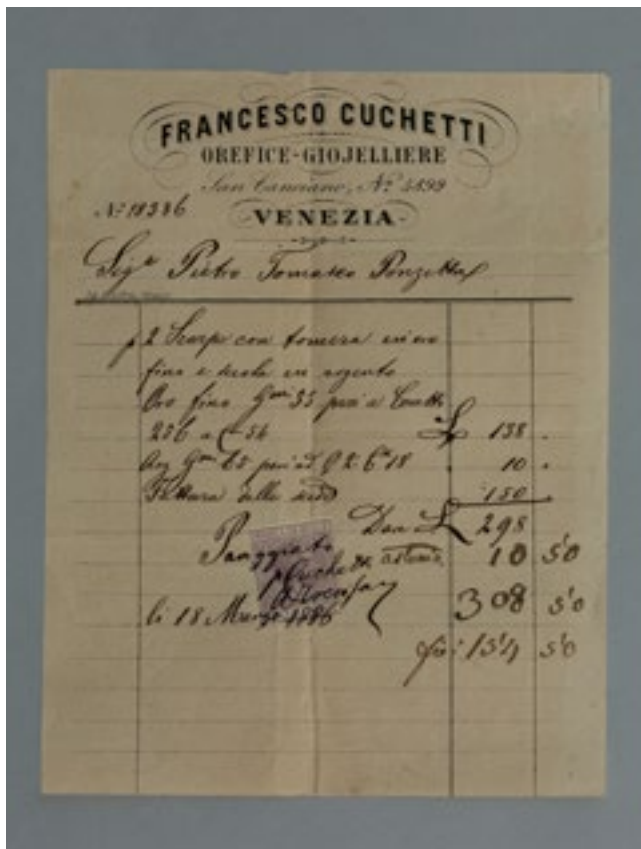
Slika 8. Francesco Cuchetti, dvije zlatne cipelice Gospe Karmelske iz 1886. godine (Fototeka Župnog ureda Postira)

3. Kanonske ploče

Među liturgijske predmete koji se više ne upotrebljavaju u liturgiji poslije reforme Drugog vatikanskog crkvenog sabora spadaju i kanonske ploče. U Postirima je sačuvan komplet od tri neobarokne kanonske ploče izrađen od iskucanog srebrnog lima pričvršćenog na drvenu podlogu. Na središnjoj kanonskoj ploči iskucan je u vrhu *rocailles* s prikazom Gospe Karmelske, a u donjem dijelu je medaljon s Gospinim monogramom (v. 41,2 x š. 46 cm). Niske noge čine C vitice na koje se oslanja okvir ukrašen fitomorfnim girlandama. U gornjem dijelu okvira C vitice i kosi profilirani vijenci u središtu obgrljuju poligonalni medaljni prikaz Gospe s Kristom. Na manjim neobaroknim kanonskim pločama nastalim u mletačkim radionicama 19. stoljeća koji ponavljaju u tvrdoj modelaciji barokne predloške (v. 33 x š. 26 cm), nalazi se reljef sa simbolom sv. Ivana evanđelista (orao), a na drugoj natpis: „SACERDOTES”. Postirske kanonske ploče pripadaju uvozu iz mletačkih radionica koje su polagano gasnule tijekom prve polovice 19. stoljeća, a sličnih kanonskih ploča iz ovog razdoblja imamo u Blatu na Korčuli, Smokvici i u crkvi sv. Klare u Splitu.²⁵

4. Nosači nebnice

Među vrijednim dijelom liturgijske opreme u župi se čuva nebniča, koja ima četiri drvena nosača nebnice, prekrivena srebrnim limom (v. 161 cm x 5 cm). Radi se o kvalitetnoj mletačkoj neobaroknoj produkciji, koja tvrdu i plošnu neobaroknu figuraciju ponavlja na sva četiri nosača nebnice, a u srebrnoj traci koja teče između vitica fitomorfnog

Slika 7. Račun mletačkog zlatara Francesca Cuchiettija iz Venecije od 18. ožujka 1886. u visini 154,50 fiorina za nabavu dvije zlatne Gospine cipelice (Fototeka Župnog ureda Postira)

24 Danka RADIĆ: *Ex voto zavjeti u Trogiru i okolici*, 78.

25 Alena FAZINIĆ: *Obredna i ukrasna srebrnina u Župi Blato*, u: Teo Šeparović (ur.): *Blato do kraja 18. stoljeća: zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Blatu u kolovozu 2005. godine*, sv. 2, Blato: Općina Blato, Općinsko poglavarstvo, 2004, 210–223.

ornamenta iščitavamo: „F. CUCHETTI VENEZIA 1883“. Radi se o tipičnom mletačkom neobaroknom radu koji oponaša klasični mletački barokni repertoar, sličnih nebica iz, na primjer, katedrale u Kotoru. Srebrni štapovi stajali su 800 fiorina i kupljeni su novcem Bože Vladišića.

5. Ophodna raspela

Od ostalih liturgijskih predmeta prije svega treba navesti raspela. Križ kao simbol kršćanstva i otkupiteljskog poslanja Sina Božjeg od prvih početaka Crkve biva znamenom cjelokupnog Svemira – forma odabira Dobra i Zla.²⁶ Kršćanski umjetnik koji stvara djela izravno namijenjena kultu stvara sakralna djela, a kada stvara djela koja nisu izravno izrađena za kult stvara djela religiozne umjetnosti. Upravo ovoj prvoj kategoriji pripadaju ophodna raspela koja se čuvaju u župnoj crkvi Ivana Krstitelja.²⁷

5.1. Veće srebrno ophodno raspelo

U crkvenoj zbirci čuvaju se dva mletačka raspela, jedno nastalo početkom 19. stoljeća, sa žigovima za srebro *Globo dello Zodiaco*, žigom teritorija grada Venecije *Ornamento di Poppa (puppa)* i majstorskim žigom „AM“. Veće raspelo, standardne veličine (v. 78 x 35 cm raspon hasti), pripada prepoznatljivoj mletačkoj produkciji prilagođenoj za pokrajinu u kojoj je vidljiv pojednostavnjeni klasicistički ansambl motiva. Kristov korpus vrlo je kvalitetan jer se često izrađivao prema kalupima naručenima od vrsnih umjetnika, a srebrni reljefi četiriju evanđelista znatno su lošije kakvoće, kao i Gospin reljef na reversu, gdje se umjesto uobičajenoga ikonografskog ansambla nalaze stilizirane rozete, kakve će često koristiti zadarski, a potom stonski zlatar Vincenzo Caenazzo, odavajući produkciju namijenjenu za mletačku provinciju. Usadnik ovoga raspela klasicističkih stilskih odlika ima ispod *nodusa* dug cjevasti usadnik s plošnim reljefom, karakterističnim za mletačke provincijske radionice koje će nestajati tijekom 19. stoljeća pred nadiranjem industrijski izrađenih liturgijskih predmeta.

26 Bogdan DRAGUN: Plemenitost lijepe umjetnosti, *Akvinac*, 7 (1938), 63–64; Anđelko BADURINA: Križ, u: Anđelko BADURINA (ur.): *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i uvod u ikonologiju*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1985, 356–360; Manfred LURKER: *Dizionario delle immagini e dei simboli biblici*, Cinisello Balsamo: Edizioni Paoline, 1989, 79.
27 Rajmund KUPAREO: *Čovjek i umjetnost*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993, 23.

5.2. Manje srebrno ophodno raspelo

Drugo, starije mletačko raspelo iz 18. stoljeća, više puta radikalno restaurirano, ima Kristov korpus i tri reljefa sa simbolima evanđelista na aversnoj strani, pričvršćena na srebrnoj vegetabilnoj vrpici krupne modelacije. Reversno se nalaze iznimno kvalitetan srebrni reljef Bezgrješne, reljef Boga Oca i sv. Marije Magdalene i dva puta ponovljen reljef Gospe Žalosne iz uobičajene kompozicije sa sv. Ivanom – *Deisis* (v. 64 x 28,2 cm raspon hasti), što govori u prilog postojanju posve drukčijega ikonografskog ansambla. Recentni *nodus* s usadnikom posve je glatke forme. To je raspelo 1857. popravljeno u Padovi brigom obitelji Tommasea Ponzette, a popravak je stajao 160 fiorina.

6. Viseće svjetiljke

6.1. Viseća svjetiljka iz 1641. godine

Vječna svjetla – kandila prvotno su služila za rasvjetu crkve i označivala su čašćenje groba mučenika ili njihova oltara. Jačanjem euharistije, pojavljuju se uz oltar Presvetog Sakramenta, a nakon Tridentskog koncila (od 1614.) s Rimskim ritualom postaju obvezni. Potom se postavljaju uz sve oltare, poglavito uz one s beneficijama. Srebrna viseća svjetiljka iz 17. stoljeća (v. 45 x šir. otvora 18 cm) pripada standardnoj mletačkoj produkciji visećih svjetiljki ovješnih o tri lika raskriljenih harpija. Velika zaobljena perforirana posuda sužava se prema dolje perforiranim pojasima učinjenima od niza *ovulusa* i arabeski, učvršćenih nosačima u obliku raskriljenih anđela. Oplošje trbušastog tijela, izrađenoga na proboj, ukrašeno je isprepletenim i povijenim debljim i tanjim lisnatim viticama i volutama, a u dnu lisnatim grančicama. Na obodu središnjeg dijela tri su medaljona s kvalitetno ugraviranim prikazima: sv. Ivan Krstitelja, Gospe s Kristom i s natpisom: MDCXXXXI. Iznimno kvalitetna viseća svjetiljka, koja je u svojoj osnovi još kasnorenesansna, ima raskriljen otvor s perforiranim kanelurama, ostvarujući poseban stilski ugođaj, koji je kvalitetom izdiže nad mnogo češćim primjercima svjetiljki na području mletačke Dalmacije, poput onih iz korčulanske katedrale. Valja napomenuti i to da se na lancu nalaze okrugli perforirani elementi, usklađeni svojim lisnatim ornamentom s otvorom i trbuhom posude.²⁸ Svjetiljka nosi žigove državne mletačke kovnice – *leone in moleca* u krugu, te žig „AB“. Zlatarski žig „AB“ pripada mletačkom zlataru Andrei

28 Ivo MATIJACA, Alena FAZINIĆ: Srebrni svijećnjaci i svjetiljke korčulanskih crkava, *Peristil* 24 (1981), 119–129.

Balbiju (oko 1610.–poslije 1677.), koji je radio u radionici *Capello*, a stanovao u ulici San Moisé. Isti ovaj zlatar izradio je i čestičnjak za župnu crkvu sv. Ivana Krstitelja, tako da bi i njegovu nabavu mogli datirati oko 1641. godine. Ova svjetiljka jedna je od rijetkih umjetnina iz stare renesansne župne crkve, nabavljena 1641. godine.

6.2. Komplet od tri barokne viseće svjetiljke

U crkvi se također čuvaju tri istovjetne viseće svjetiljke, dvije manje i jedna veća (v. 55 x š. 33 cm), kruškolikog oblika s krupnim florealnim motivom, stupnjevano završava s krupnim okruglastim završetkom. Na najširem dijelu pričvršćene su tri vitice od masivnog srebra, koje drže lance o kojima je ovješena posuda. Poklopac je dvostruko ispupčen. Ova kasnobarokna viseća svjetiljka pripada kvalitetnoj mletačkoj produkciji početka 19. stoljeća sa žigom „FP” i žigom „glavom konja”. Vjerojatno je ovu viseću svjetiljku popravljao Felice Germao 1883. godine, kao i križ.²⁹ Godine 1886. nabavljene su tri srebrne viseće svjetiljke (lampade), težine 5,5 kg – dar Pietra Tommasea Ponzette. Za njihovu izradbu poslužile su starije svjetiljke, koje su prelivene kako bi se izradile te nove. Po svemu sudeći radilo se o radikalnom popravku, jer su sačuvani žigovi starije svjetiljke i natpis Petra Tomasea Poncete sa žigom popravka zlatara. U crkvi se nalazi i više neostilskih kovinskih visećih svjetiljki iz 19. st. i početka 20. st., standardne obrtničke produkcije velikih radionica liturgijskih predmeta.

7. Svijećnjaci

7.1. Barokni komplet svijećnjaka

U crkvi se čuva šest većih i manjih srebrnih svijećnjaka, prepoznatljive mletačke forme s trostranom bazom na lavljim šapicama, providenih s *molecom* i zlatarskim žigom „Z kula C” (47 x 17 cm). Na tri nožice u obliku životinjskih šapa oslanja se trostrano piramidalno nabubreno podnožje, kojemu su bridovi urešeni reljefno istaknutim plastičnim listovima akanta, a površina volutama i listovima akanta sa središnjim srcolikim medaljonom u kojem je natpis: „MDCCVI”, dakle svijećnjaci su datirani s 1706. godinom. Podnožje je zaključeno trostranim profiliranim elementom i prstenastim međučlanom. Kruškoliki *nodus* ukrašen je listovima akanta. Prstenasti međučlan nosi stup u obliku balustera ukrašenoga lisnatim vijencem. Stup se pri vrhu

širi u trbušastu čašu s izvijenim obodom, u kojoj je šiljak za svijeću. Držak čini nekoliko oblikih prstenova i kruškoliki *nodus*, prekriven kovrčavim lišćem. Isti ukras ima i vretenasti produžetak. Čaška izgleda poput rastvorenog cvijeta sa željeznim usadnikom. Ukrasi i njihova stilizacija tipični su za 18. stoljeće, a zlatarski žig „Z kula C” pripada mletačkom providniku kovnice, čiji su radovi u hrvatskom priobalju vrlo česti. Svjetlo je u kršćanstvu uvijek imalo važnu ulogu, stoga se od najstarijih vremena u obredima upotrebljavaju brojna i raznovrsna svjetlila. Danas postoje dva kompleta srebrnih svijećnjaka iz 18. i 19. stoljeća.³⁰ Valja dodati kako taj žig nosi i „košuljica – *camiza*” Gospe od Porata u dubrovačkoj katedrali.³¹

7.2. Neostilski komplet svijećnjaka

Drugi komplet svijećnjaka je neostilski komplet s reljefom Gospe od Karmela. Nastao je u radionici splitskog zlatara Josipa Botte³² oko 1900. godine (77 x 27 cm) i svaki je težio 63 unce. Svijećnjaci preuzimaju tipologiju i dekorativne motive iz umjetnosti zlatarstva baroknog stila. Na tri nožice u obliku životinjskih šapa oslanja se trostrano nabubreno podnožje. Bridovi podnožja urešeni su reljefno istaknutim listovima akantusa, a njegova površina volutama, različitim vegetabilnim motivima, buketima i središnjim srcolikim medaljonom s reljefom Gospe Karmelske. Podnožje je zaključeno trostranim profiliranim elementom, ukrašenim motivima ribljeg mjehura, rozetom, tordiranim užetom i nadvišeno prstenastim međučlanom. Isto tako, 1870. godine nabavljeni su neostilski metalni svijećnjaci visine 58 cm, po 70 fiorina, a 1883. šest metalnih svijećnjaka visine 77 cm za Gospin oltar, za 167 fiorina. Uz taj komplet neostilskih srebrnih svijećnjaka, postoji komplet neostilskih svijećnjaka trostrane baze s volutama, unutar čijih polja se nalaze girlande s kartušom. *Nodus* čaškastog oblika vodi k gornjem dijelu svijećnjaka elegantne forme, izrađenom od posrebrene kovine. Takvi svijećnjaci su nastajali ponajviše u sjevernotalijanskim radionicama crkvenih potrepština krajem 19. stoljeća.³³

29 AŽP, Računska knjiga, 1883., „(...) Passati all'R.(everendissim)e ofrefice Felice Germano argentiere per aver rifestrato d'argento alle lampade di S. Antonio e Croce 16 40 f. (...)”.

30 Ivo MATIJACA, Alena FAZINIĆ: Srebrni oltarni i ophodni križevi korčulanskih crkava, *Peristil* 20 (1977), 27, 29.

31 Vinicije B. LUPIS: Prilog poznavanju mletačkog zlatarstva u Dubrovniku i okolici, 36.

32 AŽP, Računska knjiga župe: „1894.3. III. All'orefice Botta a conto Candellieri trecento f., 25. VII. a soldo Candellieri giusta ricevuta cinquecento 500 f. (...)”; Stanko PIPOVIĆ: Zlatari iz obitelji Botta, *Kulturna baština*, 19 (1995) 26–27, 53–60.

33 Oleg ZASTROW: *Tesori di santa Maria Assunta in Gorla Maggiore Sacrorum Res, suppellettili liturgiche, tessuti sacri, oggetti processionali e per confraternita*, Novara: Fondazione Torre Colombera e Pro Loco di Gorla Maggiore, 2000, 49, 69.

8. Pokaznica

8.1. Neostilska pokaznica

Pokaznice se u liturgiji javljaju u 14. stoljeću kada izgledaju poput triptiha s arhitektonskim kipićima svetaca.³⁴ U postirskoj župnoj zbirci čuva se ranije spomenuti moćnik nastao u mletačkim radionicama 18. st. koji bi mogao biti varijacija starijeg tipa. Danas se u župnoj zbirci čuva iznimno kvalitetna neostilska pokaznica zrakastog tipa t. Nastala je u milanskim radionicama 19. st, providena sa žigom garancije srebra *Globo con lo Zodiaco* i teritorijalnim žigom garancije čistoće *aratro* – odnosno plug (u upotrebi od 1812. do 1872. godine) te radioničkim žigom s nejasnim prikazom kože s kozlićima i inicijalima „T.P.“, a radi se o milanskom zlataru Tomasu Panizzi i njegovom žigu „*capra che allatta*“. Ovaj kvalitetni milanski zlatar, koji je bio aktivan od 1837. do 1868. godine, i od kojeg je sačuvano pedesetak umjetnina, bio je poznat po iznimno elegantnim srebrnim svijećnjacima. Posebno se proslavio izradom liturgijskih predmeta i smatra se jednim od najboljih zlatara liturgijskih predmeta posebne elegancije sredine 19. stoljeća u Milanu. Visina historicističke pokaznice (55 cm) i širina baze (15 cm), stavljaju je u red srednje veličine. Na stupnjevanoj neobaroknoj bazi unutar medaljona iskucani su motivi sa simbolima Muke: kocke s ljestvama, stup bičevanja, Veronikin rubac. Na elegantnom *nodusu* iznimnog plasticiteta akantusovih uspravnih listova izdižu se četiri anđeoske glavice iznimne elegancije. Iz čaške akantusovih vitica izlaze vitice vinove loze i pšenica, a Oko Boga Oca u oblacima okrunjeno s dva anđela natkriljuje *thecu* i zrake. Ova uistinu iznimno kvalitetna neostilska pokaznica izvrstan je primjer nastao u milanskim zlatarskim radionicama. I u Opatskoj riznici u Korčuli čuva se vrlo slična pokaznica koju je izradio milanski zlatar Luigi del Bo, tvorničar opreme za crkve u srebru i drugim kovinama 1893. godine pa sačuvanom nacrtu.³⁵ Milanski zlatar Luigi del Bo očito je koristio bliske štanice iz starije radionice Tomasa Panizze. Postirska pokaznica manja je od korčulanske, skromnija, bez uložениh kamenova, no vidljivi su isti kalupi za štanice glavica anđela, te je ovdje nedvojbeno riječ, kako smo ranije utvrdili o još jednoj umjetnini nastaloj u milanskoj radionici koja je svojim historicističkim sakralnim predmetima punila riznice naših crkava. Srećom, na dnu baze pričvršćena je srebrna pločica s natpisom: „Anno 1858/Dono dei due Fratelli/Parrochi Calafatic“. Tako je postirska pokaznica milanskog zlatara Tomasa Panizze jedna od rijetkih točno datiranih zlatarevih predmeta i važno spoznajno obogaćenje za njegov zlatarski opus.

9. Kaleži

9.1. Kalež Bratovštine Postira 1610.

U župnoj zbirci čuva se više kaleža iz 17., 18., 19. i 20. stoljeća. Najstariji sačuvani kalež potječe iz najranije faze župne crkve. Bio je to kalež Bratovštine Postira iz 1610. godine. Na *nodusu* tipičnoga mletačkog kasnorenesansnog kaleža s više stupnjevanih prstenova s nadodanim *nodusima* iz baroknog razdoblja, uz kasnorenesansni *nodus* od pozlaćenog bakra amforastog oblika i prekrivenog arabeskama, s unutrašnje strane teče natpis: „FRATERNA DI S ZVANNE DI POSTIRE MDCX“. Taj kalež ušao je u literaturu još 1981. godine, kao nijemi svjedok živoga bratovštinskog života u Postirima.³⁶ Čaška kaleža od iskucanog srebra s prepletom listova akanta s likovima anđela prepoznatljive barokne mletačke produkcije iz 17. i 18. stoljeća pripadala je jednom kaležu koji se čuva u župnoj zbirci. Tendencija izradbe kaleža jednostavnih oblika s ukrasom od arabeski ima svoj korijen u odredbama Tridentskog koncila (1545.–1565.) koji je propisivao izgled liturgijskih predmeta u vidu njihove tipologije, materijala i poželjnoga dekorativnog repertoara. Mletačke su se zlatarske radionice tomu prilagodile početnim uklanjanjem reljefnosti ukrasnih kompozicija te usavršavanjem beskonačnih prepleta vitica i vegetabilnih motiva. Potonje se formiralo pod utjecajem grafičkih predložaka koji su se od druge četvrtine 16. stoljeća počeli širiti u Veneciji, a tiskali su ih i lokalni majstori. Postirski najraniji kalež pripada upravo tom tipološkom sloju kaleža, s kompozicijom prepleta izvedenoga *alla moresca*.

34 Giovanni BORACCESI: *Il Sole Eucaristico, Ostensori d'argento nella Diocesi di Lucera-Troia*, Foggia: Claudio Grenzi, 2004, 7–9.

35 Gianguido SAMBONET: *Gli argenti milanesi*, Milano: Longanesi, 1987, 38–40; Alena FAZINIĆ: Srebrnina, ukrasi i obredno ruho korčulanskih crkava od xv. do xix., u: Igor Fisković i don Marko Stanić (ur.): *700 godina Korčulanske biskupije*, Korčula: zbornik radova, Župni ured Svetog Marka, 2005, 196–270; Damir TULIĆ, Nina KUDIŠ, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2014, 57–58.

36 Andrija Vojko MARDEŠIĆ: Bratovštine, u: Tonči Jelinčić (ur.): *Postira – Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira: Župni ured Svetog Ivana Krstitelja Postira, 1981, 98.

9.2. Kasnorenesansni kalež

U zbirci se nalazi više kasnorenesansnih kaleža, od kojih jedan ima novu baroknu čašku. Kasnorenesansni kalež izrađen krajem 16., odnosno početkom 17. stoljeća od pozlaćene mjedi, s novom čaškom izrađenom krajem 19. stoljeća (19,3 × 10,1 × 7,9 cm), pripada standardnoj mletačkoj produkciji, kao i kalež s radioničkim žigom na košarici – „AS” i *molecom*, koja se rabila ponajviše u Istri i Dalmaciji, koji se nalazi u istoj zbirci.³⁷ Taj kalež (8,2 × 10,4 × 20,2 cm) pripada najjednostavnijem tipu kaleža s mjedenom bazom, ukrašenom arabeskama, s kraja 16. stoljeća. Među ostalim kaležima iz ovog stilskog razdoblja čuva se jedan vrlo kvalitetan kalež, rad nepoznatog mletačkog zlatara, nastao u kasnom 16. st. i također je tipa baze *alla moresca* s novom čaškom iz 19. stoljeća.

9.3. Barokni kalež s tri anđeoske glavice

Sljedećemu razvojnem tipu mletačke produkcije pripada srebrni kalež (22 × 8,3 × 11,3 cm) s trima anđelima na bazi, koji nose simbole Muke, a košarica je uobičajeno bila s istim motivom, no popravljena je u 19. stoljeću. Košarica, ali i čaška kaleža, vjerojatno su prebačene na najstariji postirski kalež iz 1610. godine.

9.4. Kasnobarokni kalež

Posljednja razvojna faza mletačkih kaleža jednostavno su oblikovani i katkad glatki kaleži bez ikakvih ukrasa, izrađeni za mletačku provinciju u 18. stoljeću (21,3 × 8,1 × 12,8 cm), kakav je primjerak iz Postira s mjedenom bazom. U župnoj zbirci čuva se više neostilskih kaleža i jednostavni neostilski kalež iz Sjedinjenih Američkih Država s natpisom: „THE CATHOLIC CHURCH EXTENSION SOCIETY USA”. Taj skromni kalež manjih dimenzija (19,3 × 8,6 × 11,3 cm) svjedok je vremena i težnje iseljenika da svojoj rodnoj župi pošalju dar, šireći tako radionički krug. Zlataru Petroniju plaćeno je 1881. 25 fiorina za popravak kaleža.³⁸ Godine 1853. nabavljen je srebrni kalež za 114,33 fiorina.³⁹ Zlataru Petroniju plaćeno je 1884. 7 fiorina za popravak lađice, dok je srebrnaru Feliceu Germanu za čišćenje srebrene viseće svjetiljke sv. Ante i raspela plaćeno 16,40 fiorina godine 1883.⁴⁰ Srebrnaru Ivanu Bačiću 10. prosinca 1888. plaćeno je 18,20 fiorina za posrebljenje dviju visećih svjetiljki i dvaju

križeva, i popravak velike viseće svjetiljke, dok je neimenovanom pozlataru plaćeno po stavkama krajem mjeseca prosinca 1891. za: dva cereferala, 4 nosača nebnice, za štap ombrelona za Presveto, anđela koji nose krunu nad oltarom, dva mramorna križa na bočnim oltarima i na mramornom Svetohraništu. Zlataru Botti sljedeće 1892. godine plaćeno je 11 fiorina. Novcem Frane Dominisa oko 1900. godine nabavljen je srebrni kalež za 50 fiorina. Kaleži su najupotrebljavaniji liturgijski predmet i najčešće sklone oštećenjima, pa stoga ne čudi kako iz starijih razdoblja nemamo sačuvane primjere, ili su oni stariji primjeri kaleža često popravljani.

9.5. Neostilski kalež

Jedan od najljepših neostilskih kaleža iz postirske zbirke izrađen je u istoj milanskoj radionici kao i pokaznica (27,3 × 13 cm), to jest u radionici zlatara Tomasa Panizze (1837.–1868.). Ovaj kvalitetan eklektični kalež na kružno svedenoj bazi ima u medaljonima iskucane likove Krista, sv. Petra, sv. Pavla i Gospe, odnosno, u neostilskoj formi oštrih rezova ponavlja kasnobarokni likovni ansambl ukrasa. Na čaški između *rocaillesa* četiri su medaljona s prikazima simbola Muke: pijetla, trnove krune, Veronikina rupca, koplja i ljestava. Postirski kalež ima posve isti nodus, osim varijacije kanelura, s kaležom iz zborne crkve sv. Vlaha u Dubrovniku, gdje su različiti samo prikazi u medaljonima i dio motiva, no očiti su gotovo istovjetni predlošci za cijeli niz elemenata, primjerice fitomorfni detalji na bazi i košarici kaleža. Stoga postirski kalež, kao i već spomenutu pokaznicu, treba vezati uz milansku radionicu Tomasa Panizze iz istog vremena kada je nabavljena i pokaznica za obnovljenu župnu crkvu u 19. stoljeću. Kalež je providen majstorskim žigom *Globo con il Zodiaco e i sette trioni* za veće srebrne predmete čistoće 800/1000, i žigom čistoće za manje predmete od srebra čistoće 800/1000 – *inculdione*.⁴¹ Osim ovoga neostilskog kaleža, u zbirci se čuva i veliki neobarokni pozlaćeni kalež iz milanskih radionica s reljefima Božjeg Oka, simbolâ Muke i ploča Saveza (31 × 10 × 16,3 cm). U župnom arhivu sačuvan je podatak o nabavi srebrnog kaleža 1853. godine.⁴² Zlataru Petroniju plaćeno je 25 fiorina za popravak kaleža 1881. godine.⁴³

37 P. PAZZI: *I punzoni dell'argenteria e oreficeria veneta*, sv. 1, 16, 58, 174.

38 AŽP, Knjiga računa do 1931., za god. 1881.

39 AŽP, Knjiga računa do 1931., za god. 1853.

40 AŽP, Knjiga računa do 1931., za god. 1883.

41 Bojan GOJA: Liturgijski predmeti, u: Katarina Horvat Levaj (ur.): *Zborna crkva sv. Vlaha u Dubrovniku*, Dubrovnik: Dubrovačka biskupija; Zagreb: Institut za povijest umjetnosti: ArtTresor naklada, 2017, 300–301.

42 AŽP, Računska knjiga, „(...) 1853. 30. VIII. Un Calice d'argento ecc... 114.33”

43 AŽP, Računska knjiga, „(...) Passati all'orefice Petroni per ristauraio i Calici ecc 25 f (...)”

10. Čestičnjaci

10.1. Čestičnjak mletačkog zlatara Andree Balbija (oko 1610. – poslije 1677.)

Ciborij ili čestičnjak je liturgijska posuda koja se u Katoličkoj Crkvi upotrebljava za držanje hostija. Naziv dolazi od grčke riječi *kiborion* (posuda za čuvanje hrane). Ciborij slični kaležu, ali je dublji, širi i ima poklopac. Ciborij može označavati i krovčić ili gornji dio oltara u obliku četverokutne sjenice pod kojom je posuda s Presvetim (inače poznat kao baldahin). Najčešće se izrađuje od plemenite kovine, a ako je od nekog drugog metala, onda se na njega stavlja pozlata. Pri posveti hostija, nad ciborijem se događa posvećenje (konsekracija), jer je on u najbližem kontaktu s Presvetim. Postirski čestičnjak iznimno je zanimljiv rad mletačkih zlatarskih radionica. Na jednostavnoj okrugloj bazi, lagano svedenoj s prvim praznim poljem i s drugim, ukrašenim lisnatim ornamentom, pričvršćena je ženska figura, odjevena *alla antica*, s uzdignutim rukama, podsjećajući na alegorijski lik trijumfirajuće Venecije koji je izradio bronzist Nicolò Roccatagliata. Stoga, bez zadržke, svojim likovnim obilježjima figura pripada krugu mletačkih bronzista okupljenih oko Nicola Roccatagliate (Genova, oko 1560.–Mleci, prije 1633.) i njegova sina Sebastiana Nicolinija (Mleci, 1614.–poslije 1636.). U mletačkom zlatarstvu postojala je praksa korištenja figurativnih i dekorativnih elemenata u oblikovanju zahtjevnijih zadaća, poput raspelâ, kao odraz tadašnjih općih kasnomanirističkih strujanja u venecijanskoj umjetnosti u drugoj polovini 16. i početkom 17. stoljeća, najdosljednije predstavljenih u djelima A. Vittorije, D. Cattanea, G. Dal Mora, N. Roccatagliate, Tintoretta i drugih, od kojih su zlatari preuzimali modele za svoja djela.⁴⁴ Alegorijski ženski lik na glavi i na dvjema rukama nosi jednostavnu čašku, koja je u donjoj zoni ukrašena florealnim motivom. Na obodu se nalaze mletački državni žig – *moleca* i zlatarski žig „AB”, jasno utisnut, a ljevkast i gladak poklopac na vrhu ima istovjetan lisnati ornament koji vodi prema istokračnom križu s trolisnim završetcima. Zlatarski žig „AB” pripada mletačkom zlataru Andrei Balbiju (oko 1610.–poslije 1677.), koji je radio u radionici *al Capello*, a stanovao u ulici San Moisè. Postirski čestičnjak, ako ga vežemo za nabavu viseće svjetiljke 1641. za oltar sv. Ivana Krstitelja, isto treba datirati s godinom 1641. Od njegovih djela sačuvani su: figura sv. Jurja u Piranu, kip sv. Liberala u Trevisu, kaleži u crkvi sv. Eufemije u Rovinju, te kaptolsko raspelo u župnoj

crkvi Santa Maria del Giglio u Mlecima.⁴⁵ Balbijev iznimno kvalitetan srebrni *pax* čuva se u Dijecezanskoj kolekciji u Trentu.⁴⁶ Time ujedno postirski čestičnjak ulazi u skupinu vrijednih predmeta nastalih u radionici toga istaknutog mletačkog zlatara.

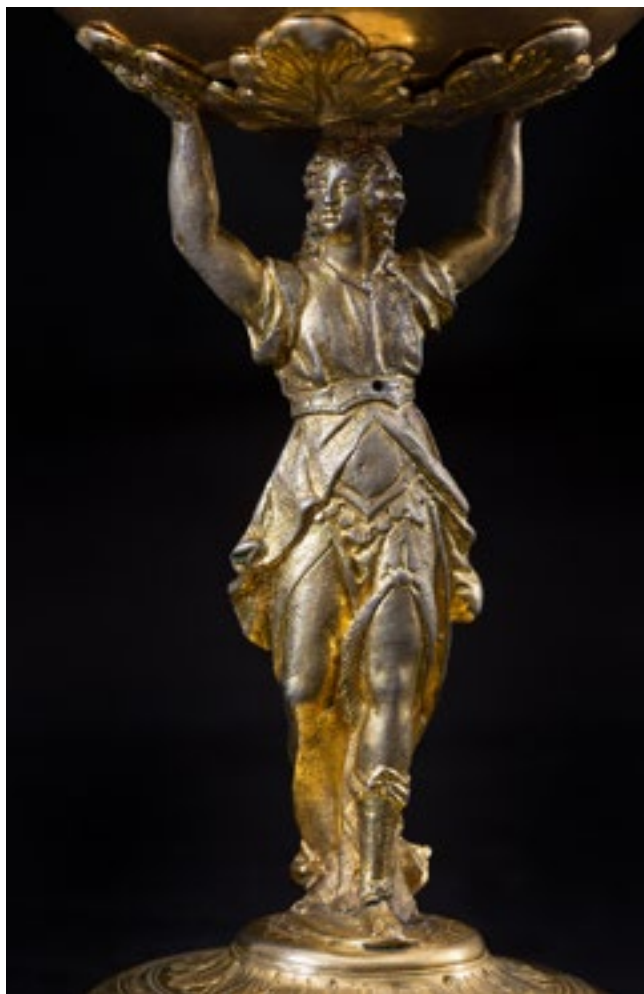

Slika 9. Čestičnjak mletačkog zlatara Andree Balbija, sredina 17. stoljeća (Fototeka Župnog ureda Postira)

44 Vinicije B. LUPIS: Likovni prilog za Tiziana Aspettija ml. u Dubrovniku, *Peristil* 47 (2004), 25–32.

45 Piero PAZZI: *I punzoni dell'argenteria e oreficeria veneta* sv. 1, 59; Piero PAZZI: *Dizionario aureo*, Treviso: Piero PAZZI, 1998,70; Piero PAZZI: *Itinerari attraverso l'oreficeria veneta in Istria e Dalmazia*, Treviso: P. PAZZI, 1994, 25.

46 BeWeB (Beni storici e artistici), Bottega di Balbi A. terzo quarto sec. XVII, Pace, <https://www.beweb.chiesacattolica.it/benistorici/bene/3256949/Bottega+di+Balbi+A.+terzo+quarto+sec.+XVII%2C+Pace> (pristup 21. 10. 2021.); Beatrice MARANGONI: *Catalogo di oreficerie istriane. Considerazioni a partire dalle fotografie dell'Archivio Morassi a Ca' Foscari*. Corso di Laurea Magistrale in Storia delle Arti e conservazione dei Beni Culturali, Università Ca' Foscari, Facoltà di Filosofia e Beni culturali, Venezia, 2012/2013, <http://dspace.unive.it/bitstream/handle/10579/4571/835752-1166221.pdf;sequence=2> (pristup 21.10.2021.)

Slika 10. Detalj čestičnjaka sa ženskim likom koji aludira na alegorijski prikaz trijumfirajuće Venecije, rad mletačkog zlatara Andree Balbija (Fototeka Župnog ureda Postira)

10.2. Neostilski čestičnjak

Neostilski čestičnjak od posrebrene i pozlaćene kovine, iskucane (35,5 x 15 cm), okruglo stupnjevano baze, s neoklasičističkim *nodusom* koji vodi do čaške čestičnjaka ukrašene elementarnim nizom *ovulusa* i u gornjoj zoni s profiliranim rubom vodeći do istokračnog križa na vrhu. Čestičnjak je izrađen u stilu reminiscencija ranog 19. stoljeća u radionici liturgijskih predmeta kasnog 19. stoljeća.⁴⁷

47 O. ZASTROW: *Tesori di santa Maria Assunta in Gorla Maggiore Sacrorum Res, suppellettili liturgiche, tessuti sacri, oggetti procesionali e per confraternita*, 69.

11. Pax – predočnica

11.1. Postirski pax

U zbirci se čuva i barokni *pax/pax tecum*, no trebamo nešto više reći o ovom danas posve zapostavljenom liturgijskom predmetu. Dosad se u hrvatskoj povijesti umjetnosti ta kategorija liturgijskih predmeta nije nikada obrađivala kao cjelina, pa ni kao pojam u *Leksikonu liturgije zapadnog kršćanstva*, izuzevši usputno nabranje pojedinih primjeraka unutar zbirke, inventara ili crkvene riznice. Za sada postoje samo dva sintetska rada o ovoj kategoriji liturgijskih predmeta.⁴⁸ Pax je liturgijski predmet, najčešće jedna pločica na kojoj se nalazi liturgijski prikaz, a upotrebljava se za davanje „mira”, ili poljupca prije svete pričesti. Postirski primjer je posve uobičajen s prikazom mrtvog Krista kojeg pridržavaju dva anđela, za razliku od primjerka iz Ložišća, gdje Krist izlazi iz kupe kaleža. Dimenzijama (v. 15 x š. 12,1 cm) ova iskucana srebrna pločica (bez zlatarskih žigova), s lučnim ikonografskim prikazom smještenim u širem okviru od uzbibanih *rocaillesa* i školjkastog akroterija, može se vezivati za opremanje nove barokne faze župne crkve i pripada standardnoj mletačkoj produkciji. Ovaj pax Postira potvrđuje na ozemlju, danas dosta prorijeđenog postojanja ovog liturgijskog predmeta izvan liturgijske uporabe.

12. Kadionica i posuda za blagoslovljenu vodu

U fototeci Zavoda za zaštitu spomenika u Splitu čuvaju se fotografije srebrene posude za blagoslovljenu vodu i kadio nika, jednostavnih neostilskih formi, koje bi mogli vezati za produkciju radionice *Botta*, koja je podosta radila za Postira. Okruglo svedena baza, jednostavni plitki fitomorfnji elementi i rustikalna figuracija anđeoskih glavic, nose stupnjevano dimište, a posuda za blagoslovljenu vodu ponavlja isti likovni ansambl motiva koje možemo povezati uz djelatnost radionice *Botta*, vrlo bliske likovnom izrazu radionice *Caenazzo* s hrvatskog juga. Inače 1884. godine zlataru Petroniju je bilo plaćeno 7 fiorina za popravak tamjanke, koje danas nema više u crkvenom inventaru.⁴⁹ Godine 1892. splitski zlatar Botta izradio je dvije srebrne posudice za Sveto Ulje.⁵⁰

48 BERGAMINI Giuseppe: *Instrumentum pacis*, u: Giuseppe Bergamini, Paolo Goi (ur.): *Ori e tesori d' Europa: Atti del Covegno di Studio Castello di Udine 3-4-5 dicembre 1991*, Udine: Arti Grafiche Friulane, 1991, 85–108; Vinicije B. LUPIS: Pax – predočnica, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 33 (1995), 53–65.

49 AŽP, Računska knjiga za 1884., „(...) all'Orefice Petroni per ristauro fatto a Navicella 7 f. (...)”

50 AŽP, Računska knjiga za 1892., „(...) all'Orefice Botta per due vasetti d' argento per gli olii Santi 11 f. (...)”

Zaključak

Liturgijsko srebro postirske župne crkve, sve od početka 17. stoljeća od kada su sačuvani prvi arhivski izvori o nabavi ophodnog srebrnog raspela u Veneciji, pa kroz sljedeća stoljeća svjedok je kontinuiranog rasta i materijalnog prosperiteta Postira. Postirsku kolekciju od drugih kolekcija liturgijskih predmeta na Braču, pa i u Dalmaciji izdvaja više iznimno vrijednih votivnih kruna izrađenih u najboljim draguljarskim radionicama Venecije 19. stoljeća. Sve zavjetne krune imaju sačuvane svoje izvorne račune, i svjedoče o iznimno visokom nivou zlatarstva i draguljarstva, svojom kakvoćom na samom europskom vrhu svog doba. Par primjera rimskog te mletačkog zlatarstva, poput čestičnjaka i viseće svjetiljke mletačkog zlatara Andree Balbija, te krune Francesca Cuchettija, Giuseppea Morchija, Andree Pasquazze i Pietra Righetija potvrda su poznavanja najvrsnijih zlatara na lagunama. Isto tako u postirskoj zbirci čuvaju se djela i domaćih hrvatskih zlatara, poput svijećnjaka Josipa Botte, a u arhivskim izvorima sačuvana su imena više domaćih zlatara koji su popravljali liturgijske predmete.

Arhivski izvori

- Biskupski arhiv u Hvaru (dalje BAH), kut. 8. *Priuli visitatio*, 184., 222.
 BAH, kut. 12. *Bečić, Pontalati Visitationes*, 130.
 BAH, *Visitationes*, kut.12., 130.
 Arhiv Župe Postira (dalje AŽP), *Libro dei Confratelli e Consorelel1 del Carmine*, 1669.
 AŽP, Računska knjiga Brat. Presv. Otajstva 1713. – 1827.
 AŽP, Računska knjiga za 1884.
 AŽP, Računska knjiga za 1892.
 AŽP, Poz. 4 C.
 AŽP, Računi, 1897.
 AŽP, Posebna pozicija, *Povijest župe Postira na Braču (Bilješke važnijih događanja i vrijednih da ih se spominje.) Postira, dne 1. veljače 1900. Don Ivan Vušković*, 16.
 AŽP, Knjiga računa do 1931., za god. 1853.
 AŽP, Knjiga računa do 1931., za god. 1881.
 AŽP, Knjiga računa., za god. 1883.
 AŽP, Računska knjiga do 1931, za god. 1894.

Bibliografija

- BADURINA: Anđelko, Križ, u: Anđelko Badurina (ur.): *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i uvod u ikonologiju*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1985, 356–360.
 BERGAMINI Giuseppe: *Instrumentum pacis*, u: Giuseppe Bergamini, Paolo Goi (ur.): *Ori e tesori d' Evropa Atti del Covegno di Studio Castello di Udine 3-4-5 dicembre 1991*. Udine: Arti grafiche friulane, 1991., 85–108.
 BORACCESI Giovanni: *Il Sole Eucaristico, Ostensori d'argento nella Diocesi di Lucera-Troia*, Foggia: Claudio Grenzi, 2004, 7–9.

- BRACANOVIĆ, Joško: *Sveti Prošper hvarski*, Hvar: Župa sv. Stjepana I., pape i mučenika 2021.
 BRUS, René: *Crown Jewellery and Regalia of the World*, Singapore: Pepin Press, 2011.
 BULGARI CALISSONI, Anna: *Maestri argentieri gemmari e orafi di Roma*, Roma: Fratelli Palombo, 1987.
 DRAGUN, Bogdan: Plemenitost lijepe umjetnosti, *Akvinac*, 7 (1938), 63–64.
 FAZINIĆ, Alena: Srebrnina, ukrasi i obredno ruho korčulanskih crkava od XV. do XIX., u: Igor Fisković i don Marko Stanić (ur.): *700 godina Korčulanske biskupije: zbornik radova*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005, 196–270.
 FAZINIĆ, Alena: Obredna i ukrasna srebrnina u Župi Blato, u: Teo Šeparović (ur.): *Blato do kraja 18. stoljeća: zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Blatu u kolovozu 2005. godine*, sv. 2, Blato: Općina Blato, Općinsko poglavarstvo, 2004, 210–223.
 GOJA, Bojan: Liturgijski predmeti, u: Katarina Horvat Levaj (ur.): *Zborna crkva sv. Vlahu u Dubrovniku*, Dubrovnik: Dubrovačka biskupija; Zagreb: Institut za povijest umjetnosti: ArtTresor naklada, 2017, 300–301.
 KUPAREO, Rajmund: *Čovjek i umjetnost*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.
 LUPIS, Vinicije B.: Pax-predočnica, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 33 (1995), 53–65.
 LUPIS, Vinicije B.: Liturgijski predmeti u župi sv. Jurja na Velikom Drveniku, u: Ivan Pažanin (ur.): *Zbornik otoka Drvenika*, sv. I, Drvenik: Župa sv. Jurja Mučenika, 2000, 467–493.
 LUPIS, Vinicije B.: Likovni prilog za Tiziana Aspettija ml. u Dubrovniku, *Peristil* 47 (2004), 25–32.
 LUPIS, Vinicije B.: Nove spoznaje o starijem dubrovačkom zlatarstvu, *Peristil* 48 (2005), 33–44.
 LUPIS, Vinicije B.: Prilog poznavanju rimskog zlatarstva u Dubrovniku, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 30 (2006), 93–106.
 LUPIS, Vinicije B.: Prilog poznavanju mletačkog zlatarstva u Dubrovniku i okolici, *Peristil* 53 (2010), 27–42.
 LUPIS, Vinicije B.: Povijest i sakralna baština crkve Male Gospe u Gornjoj Lastvi, u: Vinicije B. Lupis (ur.): *Spomenica 600. obljetnice crkve Male Gospe u Gornjoj Lastvi (1410.–2010.)*, Gornja Lastva/Zagreb: Župa Male Gospe u Gornjoj Lastvi, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2010, 55–112.
 LUPIS, Vinicije B.: *Dubrovačke srednjovjekovne zlatarske teme*, Zagreb/Dubrovnik: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2015.
 LURKER, Manfred: *Dizionario delle immagini e dei simboli biblici*, Cinisello Balsamo: Edizioni Paoline, 1989.
 MARDEŠIĆ, Andrija Vojko: Bratovštine, u: Tonči Jelinčić (ur.): *Postira-Spomenica u povodu 400. obljetnice osnutka župe (1581–1981)*, Postira: Župni ured Svetog Ivana Krstitelja Postira, 1981, 87–105.
 MATIJACA, Ivo, FAZINIĆ, Alena: Srebrni oltarni i ophodni križevi korčulanskih crkava, *Peristil* 20 (1977), 23–31.
 MATIJACA, Ivo, FAZINIĆ, Alena: Srebrni svijećnjaci i svjetiljke korčulanskih crkava, *Peristil* 24 (1981), 119–129.
 PAZZI, Piero: *I punzoni dell'argenteria e oreficeria veneta: ovvero breve compendio di bolli e marche dell'argenteria e oreficeria veneta e alcune notizie al loro riguardo*, sv. 1, Pula: Piero Pazzi, 1992.
 PAZZI, Piero: *Itinerari attraverso l'oreficeria veneta in Istria e Dalmazia*, Treviso: Piero Pazzi, 1994.
 PAZZI, Piero: *Dizionario aureo*, Treviso: Piero Pazzi, 1998.
 PIPOVIĆ, Stanko: Zlatari iz obitelji Botta, *Kulturna baština*, 19 (1995) 26–27, 53–60.
 RADIĆ, Danka: *Ex voto zavjeti u Trogiru i okolici*, Trogir: Muzej grada Trogira, 2005.
 SAMBONET, Gianguido: *Gli argenti milanesi*, Milano: Longanesi, 1987.
 TULIĆ, Damir, KUDIŠ, Nina: *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2014.

ZASTROW, Oleg: *Tesori di santa Maria Assunta in Gorla Maggiore Sacrorum Res, suppellettili liturgiche, tessuti sacri, oggetti processionali e per confraternita*, Novara: Fondazione Torre Colombera e Pro Loco di Gorla Maggiore, 2000.

Elektronički izvori

BeWeB (Beni storici e artistici), Bottega di Balbi A. terzo quarto sec. XVII, Pace, <https://www.beweb.chiesacattolica.it/benistorici/bene/3256949Bottega+di+Balbi+A.+terzo+quarto+sec.+XVII%2C+Pace> (pristup 21. 10. 2021.)

Beatrice Marangoni: *Catalogo dioreficerie istriane. Considerazioni a partire dalle fotografie dell'Archivio Morassi a Ca' Foscari*. Corso di Laurea Magistrale in Storia delle Arti e conservazione dei Beni Culturali, Università Ca' Foscari, Facoltà di Filosofia e Beni culturali, Venezia, 2012/2013, <http://dspace.unive.it/bitstream/handle/10579/4571/835752-1166221.pdf;sequence=2> (pristup 21.10.2021.)

Summary

Gold and Silver Religious Objects in the Parish Church of St. John the Baptist in Postira

The parish church of St. John the Baptist in Postira has an interesting collection of religious objects formed over several centuries. Most of these liturgical objects are still to be found inside the church. Ritual and decorative silverware, such as chalices, ciboria, monstrances, reliquaries, crucifixes, lamps, candlesticks and votive crowns made for the Postira parish church were acquired over centuries. Yet so far, only one of these artworks made of noble metal has been written about in the scientific literature. Until recently, the parish office kept a gilded silver paten of a lost Gothic chalice with a stamped mark showing the head of St. Vlaho (compact head with the miter), recognizable from his 15th- and 16th-century depictions. This paten confirms that works of Dubrovnik goldsmiths were also present elsewhere in Dalmatia. Yet until now, the sole object bearing witness to this that was written about is the chalice with the coat of arms of the Dubrovnik noble Beneš family, kept in the Zadar women's Benedictine monastery of St. Mary

The uniqueness of the Postira collection lies also in the fact that, in addition to the preserved religious items, it also contains the original records about their purchase from the best Venetian historicist goldsmiths, such as Pietro Righetti, Andrea Pasquazza, Giuseppe Morchi and Francesco Cuchiatti. The gold votive crowns of Our Lady of Carmel are the very top of the 19th century Venetian goldsmithing and exceed even the best locally made examples. In addition to the standard Venetian Baroque products, the collection also contains a valuable Mannerist ciborium and a hanging lamp from 1641 made by Venetian goldsmith Andrea Balbi (around 1610-after 1677), whose works are to be found in Piran, Treviso, Rovinj, Venice and Trent. Beside these, the church in Postira possesses valuable liturgical objects made in Roman, Milanese and Viennese shops. The chalice and the monstrance by Milanese historicist goldsmith Tomas Panizza are also worth noting, as Panizza is famous for his liturgical objects and is considered one of the best Milanese jewellers of elegant liturgical objects of the mid-19th century.